

ΕΡΗΣΥΚΕΥΤΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΟΙ Αρμένιοι ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Έρευνα/ Συγγραφή Κειμένων: Αλέξανδρος-Μιχαήλ Χατζηηλύρας
εκ μέρους της αρμενικής θρησκευτικής ομάδας
Συντονισμός Έκδοσης: Μίλτος Μιλιτιάδου
Γλωσσική Επιμέλεια: Χλόη Φιλίππου, Αλίκη Στυλιανού
Φωτογραφίες: Φωτογραφικό αρχείο αρμενικής θρησκευτικής ομάδας
Καλλιτεχνική Επιμέλεια και Σχεδιασμός: Άννα Θεοδοσίου

Φωτογραφία Εξωφύλλου:

Το Μοναστήρι του Αγίου Μακαρίου (Μαγκαραβάνκ ή Σουρη Μαγκάρ)

Απαγορεύεται αυστηρά η πώληση ή οποιαδήποτε άλλη εμπορική εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους της παρούσας έκδοσης.

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση αποσπασμάτων με την προϋπόθεση της αναφοράς στην πηγή.

Οι εκδόσεις του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών διατίθενται δωρεάν.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΟΙ
Αρμένιοι
ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Περιεχόμενα

Πρόλογος	5
Μήνυμα του Αντιπροσώπου της Θρησκευτικής Ομάδας των Αρμενίων	7
Σύντομη Ιστορία	8
Βυζαντινή περίοδος	8
Λατινοκρατία	9
Τουρκοκρατία	10
Αγγλοκρατία	10
Περίοδος Ανεξαρτησίας	14
Δημογραφικό Προφίλ	16
Σημαντικές Προσωπικότητες	17
Η Αρμενική Γλώσσα	18
Η Αρμενική Μητρόπολη	19
Χώροι Λατρείας και Προσευχής	20
Εκπαιδευτικά Ιδρύματα	22
Οργανώσεις	24
Μνημεία	26
Κοιμητήρια	28
Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης	29
Χρονολόγιο	30
Χάρτης με τους τόπους προέλευσης των Αρμενοκυπρίων	33
Αναφορές	34

Πρόλογος

Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, οι Αρμένιοι, οι Λατίνοι και οι Μαρωνίτες της Κύπρου αναγνωρίζονται ως «θρησκευτικές ομάδες». Σε δημοψήφισμα το 1960, οι τρεις θρησκευτικές ομάδες κλήθηκαν να επιλέξουν να ενταχθούν στην ελληνοκυπριακή ή την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Επέλεξαν να ενταχθούν στην ελληνοκυπριακή κοινότητα. Ως εκ τούτου, τα μέλη και των τριών ομάδων απολαμβάνουν τα ίδια προνόμια, δικαιώματα και οφέλη με τα μέλη της ελληνοκυπριακής κοινότητας, συμπεριλαμβανομένων του δικαιώματος ψήφου, και του δικαιώματος της εκλογής τους σε δημόσια αξιώματα και θέσεις της Κυβέρνησης και της πολιτείας, σε όλα τα επίπεδα. Επιπλέον, οι Αρμένιοι, οι Λατίνοι και οι Μαρωνίτες, οι οποίοι ψηφίζουν στις Βουλευτικές Εκλογές ως μέλη της ελληνοκυπριακής κοινότητας, εκλέγουν επιπρόσθετα έναν Αντιπρόσωπο από τις τάξεις τους στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Οι Αντιπρόσωποι των θρησκευτικών ομάδων δεν έχουν δικαίωμα ψήφου, παρίστανται, όμως, στις συνεδριάσεις χωρίς να συμμετέχουν στις συζητήσεις του Σώματος. Ωστόσο, λαμβάνονται υπόψη οι απόψεις τους σχετικά με νομοθετικά ζητήματα που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την αντίστοιχη ομάδα τους.

Η σειρά των εκδόσεων «Οι θρησκευτικές ομάδες της Κύπρου» επιχειρεί μια βασική επισκόπηση, ένα εισαγωγικό περίγραμμα για τους Αρμένιους, τους Λατίνους και τους Μαρωνίτες της Κύπρου. Οι σύντομες αυτές εκδόσεις δεν αποτελούν καθ' οιονδήποτε τρόπο εξαντλητική αναφορά στο θέμα των θρησκευτικών ομάδων και, επίσης, δεν αναφέρονται στις διαφορές απόψεων και ερμηνειών, που μπορεί να υπάρχουν μεταξύ των μελετητών και άλλων εμπειρογνομόνων, σε θέματα που σχετίζονται με τις τρεις ομάδες.

Η σειρά αυτή των εκδόσεων, που αποτελεί πρωτοβουλία του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών, γίνεται με τη στενή συνεργασία των Αντιπροσώπων των τριών θρησκευτικών ομάδων στη Βουλή, στους οποίους εκφράζονται θερμές ευχαριστίες για τη μεγάλη συμβολή τους. Οι ίδιοι ανέλαβαν ευγενώς την ετοιμασία των κειμένων, και παραχώρησαν το φωτογραφικό υλικό. Ως εκ τούτου, τους ανήκει τόσο ο έπαινος όσο και η ευθύνη για το περιεχόμενο. Το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών ανέλαβε το γενικό συντονισμό και την παραγωγή των εκδόσεων, περιλαμβανομένων της γλωσσικής επιμέλειας, του σχεδιασμού και της εκτύπωσης. Ευελπιστούμε ότι η σειρά αυτή θα προκαλέσει το ενδιαφέρον του κοινού καθώς και μελετητών όσον αφορά στις θρησκευτικές ομάδες των Αρμενίων, των Λατίνων και των Μαρωνιτών της Κύπρου.

Διευθύντρια
Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών

Μήνυμα του Αντιπροσώπου της Θρησκευτικής Ομάδας των Αρμενίων στη Βουλή των Αντιπροσώπων κ. Βαρτέκς Μαχτεσιάν

Αγαπυτέ αναγνώστη,

Η έκδοση αυτή θα σου προσφέρει την ευκαιρία να γνωρίσεις τη μακρά ιστορία και την πλούσια κουλτούρα των Αρμενίων, ενός από τους αρχαιότερους λαούς του κόσμου και ταυτόχρονα θα σου παράσχει λεπτομέρειες σχετικά με τη διαχρονική παρουσία των Αρμενίων στην Κύπρο.

Η Αρμενία ή Χαγιασταν, όπως είναι γνωστή στους Αρμένιους, θεωρείται από πολλούς επιστήμονες και ιστορικούς ως η κοιτίδα του πολιτισμού, ο τόπος όπου, σύμφωνα με τη Βίβλο, ξεκίνησε η ανασύσταση του πληθυσμού της Γης μετά το Μεγάλο Κατακλιυσμό. Η Αρμενία τυγχάνει, επίσης, να είναι η πρώτη χώρα στον κόσμο που υιοθέτησε το Χριστιανισμό ως την κρατική της θρησκεία το 301 μ.Χ.. Με την «ανακάλυψη» του αρμενικού αλφαβήτου το 405 μ.Χ. από τον κλασικό λόγιο Άγιο Μεσρόπ Μαστότς, η Βίβλος μεταφράστηκε στην Αρμενική, επιτρέποντας στους Αρμένιους να παράγουν σπουδαία έργα λογοτεχνίας στη δική τους γλώσσα.

Έχοντας βιώσει περιόδους εξαιρετικού μεγαλείου και έχοντας υποστεί τραγωδίες, όπως την πρώτη Γενοκτονία του 20^{ου} αιώνα το 1915, το αρμενικό έθνος είναι σήμερα διάσπαρτο σε μικρές και μεγάλες κοινότητες ανά τον κόσμο. Περίπου 3,5 εκατομμύρια Αρμένιοι ζουν στη Δημοκρατία της Αρμενίας και στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ, ενώ γύρω στα 5,5 εκατομμύρια ζουν στην Αρμενική Διασπορά, τμήμα της οποίας είναι η κοινότητά μας που ζει στο αγαπημένο μας νησί, την Κύπρο.

Η σχετικά μικρή σημερινή αρμενοκυπριακή κοινότητα ουσιαστικά αποτελείται από απογόνους των επιζώντων της Γενοκτονίας· ωστόσο, η αρμενική παρουσία στην Κύπρο ανάγεται στο 578 μ.Χ., κατά τη Βυζαντινή περίοδο, όταν δημιουργήθηκαν χωριά όπως το Αρμενοχώρι και η Αρμίνου, ενώ η Αρμενική ήταν μία από τις επίσημες γλώσσες της Κύπρου κατά τη Λατινοκρατία. Αν και τα περισσότερα από τα ίχνη τους έχουν χαθεί προ πολλού, το φημισμένο Μοναστήρι του Αγίου Μακαρίου στον Πενταδάκτυλο, ο γοθτικός καθεδρικός ναός της Παναγίας της Τύρου στη Λευκωσία, καθώς και η πανέμορφη εκκλησία του Καντσβώρ στην Αμμόχωστο, μαρτυρούν την παρουσία των Αρμενίων στην Κύπρο κατά τη Φραγκοκρατία, την Ενετοκρατία και την Τουρκοκρατία.

Σήμερα, μπορεί ακόμη κανείς να βρει Αρμενοκύπριους των οποίων οι γονείς ή οι παππούδες είχαν πρόγονους στην Κύπρο στις αρχές ή στα μέσα της Τουρκοκρατίας. Για εμάς τους Αρμενοκύπριους, η Κύπρος είναι η ανάδοχη πατρίδα μας, η γη όπου γεννηθήκαμε και μεγαλώσαμε σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον αποδοχής, ανεκτικότητας και κατανόησης.

Με την ευκαιρία αυτή, θα ήθελα να εκφράσω την ειλικρινή μου ευγνωμοσύνη προς τις κυβερνήσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας από το 1960, καθώς και σε όλους τους Κύπριους συμπολίτες μας, για την ενεργή στήριξη της αρμενικής κοινότητας, διασφαλίζοντας έτσι τη διατήρηση της πλούσιας μας κουλτούρας, κληρονομιάς, γλώσσας και θρησκευτικής ταυτότητας.

Σύντομη Ιστορία

- Η μεσαιωνική εκκλησία του Καντσίωρ στην περιτειχιωμένη Αμμόχωστο (2004).

Βυζαντινή περίοδος: Υπάρχει ένας μακρύς δεσμός ανάμεσα στους Αρμένιους και την Κύπρο, που πιθανόν να ανάγεται στον 5ο αιώνα π.Χ.. Ωστόσο, οι Αρμένιοι έχουν μια συνεχή τεκμηριωμένη παρουσία στο νησί από το 578 μ.Χ.. Κατά την εκστρατεία του εναντίον του Πέρση Βασιλιά Χοσρόη Α', ο Βυζαντινός Στρατηγός Μαυρίκιος ο Καππαδόκης συνέλαβε 10.090 Αρμένιους στην Αρζανήνη, από τους οποίους περίπου 3.350 μεταφέρθηκαν στην Κύπρο. Κρίνοντας από τη στρατηγική τοποθεσία των αποικιών που ίδρυσαν (Αρμενοχώρι, Αρμίνου, Κορνόκηπος, Πατρίκι, Πλιτάνι, Σπαθαρικό και ίσως το Μούσερε), είναι πολύ πιθανόν να υπηρέτησαν το Βυζάντιο ως μισθοφόροι στρατιώτες και ακρίτες.

Περισσότεροι Αρμένιοι κατέφθασαν στους μετέπειτα αιώνες, για πολιτικούς, εμπορικούς και στρατιωτικούς λόγους. Κατά τη Μεσοβυζαντινή περίοδο, στην Κύπρο υπηρέτησαν Αρμένιοι στρατηγοί και κυβερνήτες, όπως ο Αλέξιος Μούσερε (868-874), ο Βασίλειος Χαϊγκάζ (958), ο Βαχράμ (965), ο Ελπίδιος Βραχάμιος (1075-1085) και ο Λέων του Συμβατίκη (910-911), ο οποίος ανέλαβε την ανέγερση της βασιλικής του Αγίου Λαζάρου στη Λάρνακα. Το 973 ο Καθόλικος (Πατριάρχης) Χατσίκ Α' ίδρυσε την Αρμενική Επισκοπή στη Λευκωσία. Μετά το γάμο του Ισαάκιου Κομνηνού με την κόρη του Αρμένιου πρίγκιπα Τορός Β' το 1185, ήρθαν μαζί του στην Κύπρο Αρμένιοι ευγενείς και πολεμιστές, πολλοί από τους οποίους υπερασπίστηκαν το νησί εναντίον του Ριχάρδου του Λεοντόκαρδου (1191) και των Ναϊτών Ιπποτών (1192).

● Ταχυδρομικό δελτάριο που απεικονίζει το Ξακουστό Μοναστήρι του Αγίου Μακαρίου (1926).

Λατινοκρατία: Μετά την αγορά της Κύπρου από τον τιτουλάριο Φράγκο Βασιλιά της Ιερουσαλήμ Γκυ ντε Λουζινιάν το 1192, έλαβε χώρα μια μαζική μετανάστευση Αρμενίων και άλλων αστών, ευγενών, ιπποτών και πολεμιστών από τη Δυτική Ευρώπη, την Κιλικία και το Λεβάντε, στους οποίους παραχωρήθηκαν απλόχερα φέουδα, τιμάρια και προνόμια. Λόγω της εγγύτητάς τους, των εμπορικών τους δεσμών και μιας σειράς γάμων, τα Βασίλεια Κύπρου και Κιλικίας αλληλοσυνδέθηκαν. Στους μετέπειτα αιώνες, χιλιάδες Κιλικιοαρμένιοι αναζήτησαν καταφύγιο στην Κύπρο διαφεύγοντας από τις μουσουλμανικές ορδές και επιθέσεις. Λόγω της συνεχούς παρακμής της Μικρής Αρμενίας, ο τελευταίος της Βασιλιάς, Λέων Ε΄, κατέφυγε στην Κύπρο το 1375. Μετά το θάνατό του στο Παρίσι το 1393, ο τίτλος και τα προνόμιά του μεταβιβάστηκαν στον εξάδελφό του, Βασιλιά Ιάκωβο Α΄ Λουζινιανό, στον καθεδρικό ναό της Αγίας Σοφίας το 1396-ακολουθώντας, ο βασιλικός θυρεός έφερε και το λείοντα της Αρμενίας.

Κατά τη Φραγκοκρατία και την Ενετοκρατία (1192-1489 και 1489-1570 αντίστοιχα), υπήρχαν αρμενικές εκκλήσιες στη Λευκωσία, την Αμμόχωστο, το Σπαθαρικό, τον Κορνόκηπο, το Πλατάνι και αλλού, ενώ η Αρμενική ήταν μία από τις επίσημες γλώσσες στην Κύπρο. Οι Αρμένιοι της Λευκωσίας είχαν τη Μητρόπολή τους και ζούσαν στη δική τους ενορία, που ονομαζόταν Αρμενία ή Αρμενογειτονιά. Στην Αμμόχωστο ιδρύθηκε Επισκοπή το 12^ο αιώνα και οι Αρμένιοι ζούσαν γύρω από τη συριακή ενορία· ιστορικά έγγραφα υποδηλώνουν την παρουσία ενός σημαντικού μοναστικού και θεολογικού κέντρου εκεί, στο οποίο λέγεται ότι είχε σπουδάσει ο Άγιος Νερσής ο Λαμπροναίος (1153-1198). Μέχρι το 1425, το φημισμένο Αρμενομοναστήρι - αρχικά το κοπτικό μοναστήρι του Αγίου Μακαρίου κοντά στη Χαλιεύκα - περιήλθε στην κατοχή των Αρμενίων, όπως συνέβη κάποια στιγμή πριν το 1504 με τη βενεδικτινή μονή της Παναγίας της Τύρου ή της Τορτόζας.

- Γκραβούρα που απεικονίζει το αρχοντικό του διερμνέα Μικαέλ Ασαντουριάν στην Κυθρέα, το οποίο επισκέφθηκε ο πρώτος Ύπατος Αρμιοστής, Sir Garnet Wolseley (1878).

Τουρκοκρατία: Κατά την οθωμανική κατάληψη της νήσου (1570-1571), στρατολογήθηκαν περίπου 40.000 Οθωμανοαρμένιοι τεχνίτες. Πολλοί απ' όσους επέζησαν της κατάκτησης εγκαταστάθηκαν κυρίως στη Λευκωσία, όπου η Αρμενική Μητρόπολη αναγνωρίστηκε ως Εθναρχία, μέσω του Θεσμού των μιλλέτ. Η Επισκοπή στην Αμμόχωστο όμως καταργήθηκε, καθώς ολόκληρη η περιτειχισμένη πόλη κατέστη απαγορευμένη για τους μη Μουσουλμάνους. Προικισμένοι με το δαιμόνιο της εργατικότητας, οι Αρμένιοι εξασκούσαν επικερδή επαγγέλματα και στις αρχές του 17^{ου} αιώνα εγκαταστάθηκαν στην Κύπρο Περσοαρμένιοι ως έμποροι μεταξιού, όπως και κάποιες εύπορες οθωμανοαρμενικές οικογένειες κατά το 18^ο και 19^ο αιώνα.

Ωστόσο, με τη νέα τάξη πραγμάτων, ο αριθμός των Αρμενίων και των άλλων Χριστιανών μειώθηκε δραματικά λόγω της δυσβάστακτης φορολογίας και της σκληρότητας της οθωμανικής διοίκησης, εξαναγκάζοντας πολλούς Χριστιανούς να γίνουν Λινοβάμβακοι (Κρυπτοχριστιανοί) ή να ασπαστούν το Ισλάμ, που εξηγεί γιατί πρώην αρμενικά χωριά (Άγιος Ιάκωβος, Άγιος Χαρίτων, Αρμενοχώρι, Άρτεμη,

Κορνόκπηπος, Μελιούντα και Πλατάνι) κατοικούνταν από Τουρκοκύπριους στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Σταδιακά, μετά τα αιματηρά γεγονότα του Ιουλίου του 1821, παρατηρήθηκαν κάποιες βελτιώσεις κατά την περίοδο του Τανζιμάτ (περίοδος θεμελιώδους αναδιοργάνωσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, 1839-1876), με αποτέλεσμα τη συμμετοχή του Αρμένιου Επισκόπου στο Διοικητικό Συμβούλιο (Μετζλίς Ιταρέ) και την εργοδότηση μερικών Αρμενίων στη δημόσια υπηρεσία. Επιπρόσθετα, το άνοιγμα της Διώρυγας του Σουέζ το 1869 ωφέλησε τους Αρμένιους και άλλους εμπόρους του νησιού.

Αγγλοκρατία: Με την άφιξη των Βρετανών τον Ιούλιο του 1878 και την προοδευτική τους διοίκηση, ενισχύθηκε ιδιαίτερα η ήδη ευημερούσα αλλά μικρή αρμενική κοινότητα του νησιού. Γνωστοί για τις γλωσσικές τους δεξιότητες, αρκετοί Αρμένιοι ήρθαν στην Κύπρο για να εργαστούν ως διερμνείς και δημόσιοι λειτουργοί στα «κονσουλάτα» (προξενεία) και τη βρετανική διοίκηση. Ο αριθμός των Αρμενίων στην Κύπρο αυξήθηκε σημαντικά μετά τις μαζικές απελάσεις, τις τρομερές σφαγές και τη

● Οι μαθητές του ορφανοτροφείου του Βαχάν Κιουρκτζιάν (1899).

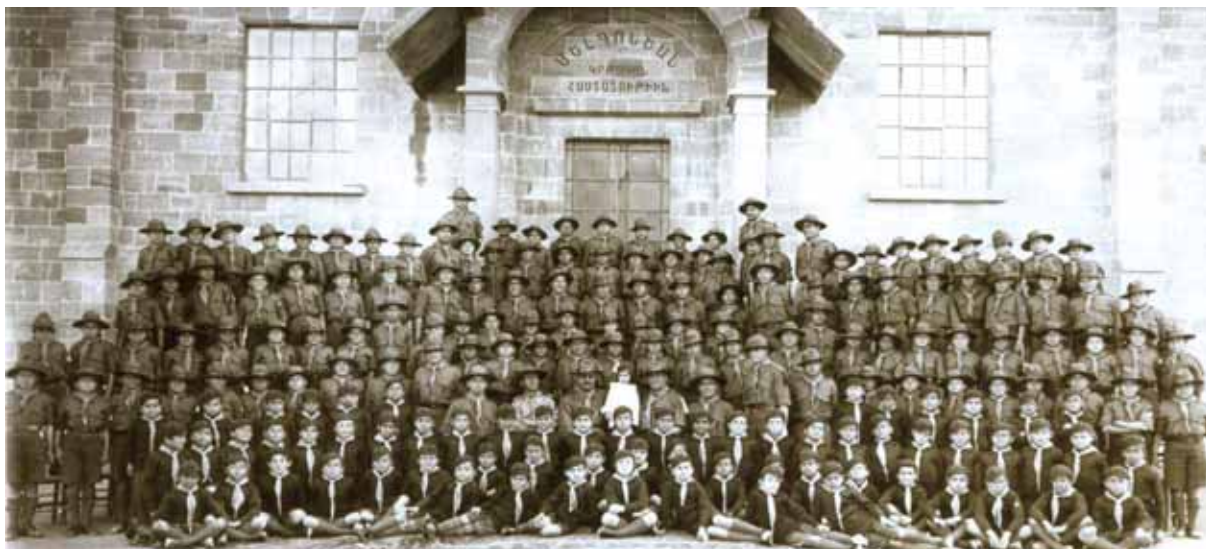
● Η διάσημη Φιλαρμονική του Σχολείου Μελικιάν (1930), που ιδρύθηκε από το φημισμένο μουσικό Βαχάν Μπετελιάν το 1926. Ο εξόριστος Βασιλιάς της Αραβίας, Χουσεΐν μπιν Αλί, δώρισε καινούργια μουσικά όργανα σε αυτήν το 1927.

● Ταχυδρομικό δελτάριο που απεικονίζει το νεόκτιστο Εκπαιδευτικό Ινστιτούτο Μελικιάν (1926).

Γενοκτονία που διέπραξαν οι Οθωμανοί και οι Νεότουρκοί (1894-1896, 1909 και 1915-1923). Η Κύπρος άνοιξε απλόχερα τις αγκάλες της για να υποδεχθεί πέραν των 10.000 προσφύγων από την Κιλικία, τη Σμύρνη και την Κωνσταντινούπολη, οι οποίοι κατέφθασαν στη Λάρνακα και σε όλα τα άλλα λιμάνια, κάμποι από τύχη, άλλοι από πρόθεση· περίπου 1.500 από αυτούς έκαμαν την Κύπρο την καινούργια τους πατρίδα. Εργατικοί, καλλιεργημένοι και φιλοπρόδοι, έφεραν μια νέα πνοή στην παλιά

κοινότητα και δεν άργησαν να ορθοποδήσουν και να καθιερωθούν ως άνθρωποι των γραμμάτων, των επιστημών και των τεχνών, ικανοί επιχειρηματίες και δεινοί έμποροι, αξεπέραστοι τεχνίτες και φωτογράφοι, καθώς και πρωτοπόροι επαγγελματίες που εισήγαγαν νέες τέχνες, εδέσματα και γλυκά στο νησί, συμβάλλοντας έτσι σημαντικά στην κοινωνικοοικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της Κύπρου.

● Ομαδική φωτογραφία των πρώτων προσκόπων του Εκπαιδευτικού Ινστιτούτου Μελκονιάν (1932).

● Επιμνημόσυνη τελετή για την Αρμενική Γενοκτονία μπροστά από το παλιό Μνημείο της Γενοκτονίας με τον Επίσκοπο Γεβόντ Τσεμπεγιάν (1948).

Εκ φύσεως νομοταγείς, οι Αρμενοκύπριοι πάντοτε είχαν υψηλή προφίλ με τη βρετανική διοίκηση και πολλοί έγιναν ευσυνείδητοι δημόσιοι λειτουργοί και πειθαρχημένοι αστυνομικοί ή εργοδοτούνταν στον Κυπριακό Κυβερνητικό Σιδηρόδρομο και την “Cable and Wireless”. Κατά τις δεκαετίες 1920-1950, πολλοί εργάζονταν στα μεταλλεία αμιάντου στον Αμιάντο και στα μεταλλεία χαλκού στο Μαυροβούνι και τη Σκουριώτισσα, μερικοί από τους οποίους υπήρξαν συνδικαλιστές. Κάποιοι

● Η εκκλησία του Αγίου Στεφάνου στη Λάρνακα (2009).

- Η ισχυρή ποδοσφαιρική ομάδα «Καϊτζάκ» (Αστραπή) (1931). Έχοντας ιδρυθεί το 1930, το Μάρτιο του 1931 έγινε η πρώτη κυπελλούχος ομάδα της Κύπρου.

- Η ποδοσφαιρική ομάδα της ΑΥΜΑ κατά την ένταξή της στην Κυπριακή Ομοσπονδία Ποδοσφαίρου (1955).

- Η οδός Βικτωρίας (τώρα στον τουρκοκρατούμενο τομέα της περιτειχισμένης Λευκωσίας) ήταν το επίκεντρο της αρμενοκυπριακής ζωής μέχρι το 1963.

Αρμενοκύπριοι συμμετείχαν στον Ελληνοτουρκικό Πόλεμο του 1897, τους δύο Παγκόσμιους Πολέμους (1914-1918 και 1939-1945) και τον απελευθερωτικό αγώνα της ΕΟΚΑ 1955-1959) κατά της βρετανικής αποικιοκρατίας. Επίσης, η Ανατολική Λεγεώνα (αργότερα ονομάστηκε Αρμενική Λεγεώνα) συγκροτήθηκε και εκπαιδεύτηκε μεταξύ 1916-1918 στο χωριό Μοναργά. Μερικοί Αρμένιοι πρόσφυγες

κατέφθασαν από την Παλαιστίνη (1947-1949) και την Αίγυπτο (1956-1957). Η αρμενοκυπριακή κοινότητα ευημερούσε καθ' όλη την Αγγλοκρατία (1878-1960), ιδρύοντας συλλόγους, χορωδίες, ομάδες προσκόπων, αθλητικές ομάδες, μουσικά σύνολα, εκκλησίες, κοιμητήρια και σχολεία, συμπεριλαμβανομένου του περίφημου Εκπαιδευτικού Ινστιτούτου Μεϊκονιάν.

- Οι πολυάριθμοι πιστοί έξω από την παλαιά εκκλησία της Παναγίας στην οδό Βικτωρίας στη Λευκωσία (1960).

Περίοδος Ανεξαρτησίας: Η Ανεξαρτησία του 1960 έφερε μια νέα εποχή για τους Αρμένιους της Κύπρου, οι οποίοι αναγνωρίστηκαν ως θρησκευτική ομάδα, επέλεξαν να ανήκουν στην ελληνοκυπριακή κοινότητα και εκπροσωπούσαν πλέον στη Βουλή από Αρμένιο εκλεγμένο Εκπρόσωπο. Ωστόσο, ο πληθυσμός της κοινότητας είχε μειωθεί λόγω της μετανάστευσης περίπου 900 Αρμενοκυπρίων προς το Ηνωμένο Βασίλειο, ως αποτέλεσμα της έκτακτης κατάστασης που προκλήθηκε κατά τον απελευθερωτικό αγώνα της ΕΟΚΑ (1955-1959). Ένας δεύτερος παράγοντας, ο οποίος συνέβαλε στη μείωση του πληθυσμού της κοινότητας, ήταν η μετανάστευση περίπου 600 Αρμενοκυπρίων προς τη Σοβιετική Αρμενία, ως μέρος του παναρμενικού κινήματος για «επαναπατρισμό» κατά την περίοδο 1962-1964 (νερκάγτ).

Κατά τις διακοινοτικές ταραχές του 1963-1964, η αρμενοκυπριακή κοινότητα υπέστη σοβαρότατες απώλειες, καθώς η αρμενική συνοικία της Λευκωσίας και η εκκλησία του Κανισβώρ στην Αμμόχωστο καταλήφθηκαν από εξτρεμιστές Τουρκοκύπριους συνοδικά, 231 αρμενοκυπριακές οικογένειες κατέστησαν τουρκόφιληκτες και εκατοντάδες Αρμενοκύπριοι έφυγαν για τη Μεγάλη Βρετανία, τον Καναδά, την Αυστραλία και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ως αποτέλεσμα της τουρκικής εισβολής του 1974, η αρμενοκυπριακή κοινότητα υπέστη επιπρόσθετες απώλειες: προσφυγοποιήθηκαν περίπου 75-80 οικογένειες, ενώ μια Αρμενοκύπρια παραμένει από τότε αγνοούμενη, το φημισμένο μοναστήρι του Αγίου Μακαρίου καταλήφθηκε από τα τουρκικά στρατεύματα, το κτήριο των αγοριών του Ινστιτούτου Μετκονιάν βομβαρδίστηκε από την τουρκική αεροπορία ενώ το κοιμητήριο στον Άγιο Δομέτιο περιήλθε στη νεκρή ζώνη. Ως εκ τούτου, αρκετοί Αρμενοκύπριοι μετανάστευσαν, κυρίως προς τη Μεγάλη Βρετανία.

- Δύο Αρμένιοι καταφεύγουν στον ελεγχόμενο από την Κυβέρνηση τομέα της Λευκωσίας μετά τις διακοινοτικές ταραχές του 1963-1964 και την εκδίωξή τους από την αρμενική συνοικία της πόλης.

- Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ' και ο Καθόλικος (Πατριάρχης) Χορέν Α' εγκαινιάζουν το Σχολείο Ναρέκ Λευκωσίας (1972).

Παρά τις απώλειές της και με την αδιάλειπτη στήριξη της Κυβέρνησης, η μικρή αήλια εργατική αρμενική κοινότητα της Κύπρου συνέχισε να ευημερεί στις υπόλοιπες αστικές περιοχές, συμβάλλοντας πολιτιστικά και κοινωνικοοικονομικά στην ανάπτυξη της Κύπρου. Στις 24 Απριλίου 1975, η Κύπρος έγινε η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα (και η δεύτερη παγκοσμίως μετά την Ουρουγουάη), που αναγνώρισε την Αρμενική Γενοκτονία με το Ψήφισμα της Βουλής των Αντιπροσώπων 36/1975. Η Κύπρος ήταν, επίσης, η πρώτη χώρα που έθεσε το θέμα ενώπιον της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών το 1965.

Τις τελευταίες δεκαετίες, η δυναμική της αρμενοκυπριακής κοινότητας έχει αλλιάξει με τον αυξημένο αριθμό γάμων με Ελληνοκυπρίους και την άφιξη τα τελευταία 30-35 χρόνια μεγάλου αριθμού Αρμενίων πολιτικών και οικονομικών μεταναστών λόγω του εμφυλίου πολέμου στο Λίβανο (1975-1990), των εξεγέρσεων στη Συρία (1976-1982), της ισλαμικής επανάστασης στο Ιράν και του πολέμου Ιράν-Ιράκ (1978-1988), καθώς και μετά το σεισμό του Σπιτάκ (1988) και τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης (1991). Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Χάρτη Περιφερειακών ή Μειονοτικών Γλωσσών του Συμβουλίου της Ευρώπης, η Αρμενική αναγνωρίστηκε ως μειονοτική γλώσσα της Κύπρου από την 1η Δεκεμβρίου 2002.

- Η πρώτη πορεία για τη Γενοκτονία στη Λευκωσία (1975).

Δημογραφικό Προφίλ

Δυστυχώς, δεν υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με το μέγεθος του αρμενικού πληθυσμού της Κύπρου κατά τη Βυζαντινή και τη Λατινική περίοδο. Όσον αφορά στην Τουρκοκρατία, φαίνεται ότι στα πρώτα χρόνια ζούσαν περίπου 20.000 Αρμένιοι στην Κύπρο. Ο αριθμός τους, ωστόσο, μειώθηκε δραματικά λόγω της σκληρότητας και της καταπίεσης του καθεστώτος, αλλιά και της επαχθούς φορολογίας, εξαναγκάζοντας πολλούς να γίνουν Λινοβάμβακοι (Κρυπτοχριστιανοί) ή να ασπαστούν το Ισλάμ· άλλοι αφομοιώθηκαν από την ελληνοκυπριακή πλειοψηφία.

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, ο αριθμός των Αρμενίων στην Κύπρο κυμαινόταν ανάμεσα στα 150-200 άτομα, σύμφωνα με διάφορες απογραφές και εκτιμήσεις. Οι επίσημες απογραφές που έλαβαν χώρα μεταξύ 1881 και 1960 παρέχουν αρκετά ακριβή στοιχεία για τον αρμενικό πληθυσμό της Κύπρου. Ο πίνακας πιο κάτω παρουσιάζει σε συνδυασμό τους αριθμούς αυτών που καταγράφηκαν ως Γρηγοριανοί και ως ομιλητές της Αρμενικής. Ο χάρτης στη σελίδα 33 δείχνει τους χώρους καταγωγής των προσφύγων της Γενοκτονίας, σύμφωνα με έρευνα που διεξήγαγε ο Αρχιεπίσκοπος Πετρός Σαρατζιάν το 1935· οι πρόσφυγες εκείνοι κατάγονταν κυρίως από τα Άδανα και τη Σελεύκεια με σημαντικούς αριθμούς να προέρχονται από το Αϊντάν, την Καισάρεια, το Μαράς, τη Σις, την Ταρσό και το Χατζίν.

Ο αρμενικός πληθυσμός της Κύπρου σύμφωνα με τα επίσημα δημογραφικά στοιχεία του 2011 ανέρχεται σε 2.600: 65% ζουν στην πρωτεύουσα, Λευκωσία, 20% στη Λάρνακα, 10% στη Λεμεσό και 5% στην Πάφο. Πέραν του 95% μιλούν Αρμενικά και είναι Αρμενορθόδοξοι, ενώ περίπου 5% είναι είτε Προτεστάντες (κυρίως Ευαγγελικοί) ή Καθολικοί.

	1881	1891	1901	1911	1921	1931	1946	1956	1960
Επαρχία Λευκωσίας	136	186	357	326	615	2.301	???	3.130	2.542
Επαρχία Λεμεσού	9	18	14	25	576	218	???	295	287
Επαρχία Αμμοχώστου	4	11	24	13	57	105	???	198	157
Επαρχία Λάρνακας	14	28	100	196	306	950	???	867	604
Επαρχία Πάφου	1	8	8	3	1	16	???	26	3
Επαρχία Κερύνειας	37	40	50	48	18	27	???	33	35
Σύνολο	201	291	553	611	1.573	3.617	3.962	4.549	3.628

Πηγή: Βρετανική Διοίκηση, Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών της Κυπριακής Δημοκρατίας

Σημαντικές Προσωπικότητες

Καθ' όλο το ιστορικό τους στην Κύπρο, οι Αρμένιοι συνέβαλαν σημαντικά στην ανάπτυξη και την εξέλιξή της, αρχικά ως στρατιώτες και ακρίτες, αργότερα ως έμποροι και γαιοκτήμονες και τελικά ως τεχνίτες και επιχειρηματίες, καθώς και άνθρωποι των γραμμάτων, των επιστημών και των τεχνών. Υπήρξαν και εξακολουθούν να υπάρχουν πολλοί Αρμενοκύπριοι με σημαντική συνεισφορά σε πολλούς τομείς τόσο εντός όσο και εκτός της Κύπρου.

Από τους παλιούς Αρμενοκύπριους, που κατοικούσαν στην Κύπρο πολύ πριν την Αρμενική Γενοκτονία, αξίζει να αναφερθούν, ανάμεσα σε άλλους, οι γαιοκτήμονες Μπογός Εραμιάν (1840-1918), Αγκάρ Γκιουβεζιάν (1857-1922) και Αρτίν Μπέπς Μελικιάν (1858-1921), οι επιχειρηματίες Ντικράν Ουζουνιάν (1870-1957) και Μοβσές Σουλτανιάν (1884-1977), καθώς και ο Βαχράμ Λεβονιάν (1896-1976), Διευθυντής του Τμήματος Αναπτύξεως Υδάτων, ο Αράμ Κεβορκιάν (1888-1976), Γενικός Διευθυντής των Ταχυδρομείων Κύπρου, και ο Απισογόμ Ουτιτζιάν (1853-1929), αρχιμεταφραστής και αρχιδιερμηνέας για τη βρετανική διοίκηση.

Από τους πολυάριθμους πρόσφυγες της Γενοκτονίας, ορισμένα άτομα έχουν αφήσει τη σφραγίδα τους στην ιστορία του νησιού, όπως: ο ξακουστός μουσικός και μαέστρος Βαχάν Μπετελιάν (1894-1990), ο δημοσιογράφος Τζωρτζ ντερ Παρτόν (1923-2008) ο ερευνητής και συγγραφέας του βιβλίου «Romantic Cyprus» Κεβόρκ Κ. Κεσισιάν (1909-1996), οι φωτογράφοι Χαϊγκάζ Μαγκοϊάν (1907-1970) και Έντουαρντ Βοσκεριτσιάν (1902-1990), ο Αρχιεπίσκοπος Χακόπ Παλαμουτιάν (1910-1996), ο γνωστός καρδιολόγος και Διευθυντής του Γενικού Νοσοκομείου Λευκωσίας Δρ Βατσιέ Καηπιάν (1923-1992) και η Διευθύντρια του Τάγματος του Αγίου Ιωάννη Σανά Γεγιαγιάν (1915-2007). Άλλοι διέπρεψαν στο εξωτερικό όπως: ο διάσημος βιοηλεκτρολόγος Μανούκ Παρικιάν (1920-1987), ο δημοσιογράφος Σιαχέ Γκεπενλιάν (1920-2007), ο Αρμένιος Αρχιεπίσκοπος Ελλάδος Σαχάκ Αϊβαζιάν (1929-2003) και ο Καθολικός (Πατριάρχης) της Κιλικίας Χορέν Παρογιάν (1914-1983).

Από τη νεότερη γενιά, τους απόγονους των επιζώντων της Γενοκτονίας, υπάρχουν πολλές διακεκριμένες προσωπικότητες τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό. Ένας από αυτούς είναι ο εξέχων πολιτικός Μάριος Καρογιάν (1961-), ο οποίος κατά την περίοδο 2008-2011 υπηρέτησε ως Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων της Κυπριακής Δημοκρατίας και από το 2006 είναι Πρόεδρος του Δημοκρατικού Κόμματος (ΔΗΚΟ).

• Το μνημείο για το Αρμενικό Αλφάβητο στο Ινστιτούτο Μελκονιάν.

Η Αρμενική Γλώσσα

Η Αρμενική, μια πλούσια και δυναμική γλώσσα, ομιλείται σήμερα από περίπου εννέα εκατομμύρια άτομα στην Αρμενία, το Ναγκόρνο-Καραμπάχ και ολόκληρη τη Διασπορά. Η Αρμενική είναι ανεξάρτητος κλάδος της ινδοευρωπαϊκής ομογλωσσίας. Αρχικά γραφόταν με την ελληνική, την περσική ή τη συριακή γραφή, μέχρι που το 405 ο Άγιος Μεσρόπ Μαστότς - μοναχός, θεολόγος και γλωσσολόγος - αποφασισμένος να μεταφράσει τη Βίβλο στην Αρμενική και αφού ταξίδεψε γύρω από τον Καύκασο, εφύρε ένα μοναδικό αλφάβητο για την καταγραφή της Αρμενικής, έντονα επηρεασμένο από το ελληνικό.

Θεωρούμενο ως το προϊόν θείας έμπνευσης και αρχικά αποτελούμενο από 36 γράμματα, το νέο αλφάβητο έγινε ευπρόσδεκτο από το Βασιλιά Βραμσαμπούχ Α΄ και τον Καθόλικο (Πατριάρχη) Σαχάκ Α΄, αποτελώντας το έναυσμα για το «Χρυσό Αιώνα» του αρμενικού έθνους και λειτουργώντας έκτοτε ως ισχυρός παράγοντας για την ανάπτυξη του εθνικού αρμενικού πνεύματος μέχρι σήμερα. Λόγω της ευρωπαϊκής επιρροής στο Αρμενικό Βασίλειο της Κιλικίας, άλλα δύο γράμματα προστέθηκαν κατά το 12^ο αιώνα.

Λόγω του διαχωρισμού της αρμενικής πατρίδας ανάμεσα στην Οθωμανική και τη Ρωσική Αυτοκρατορία, από το 19^ο αιώνα η καθομιλούμενη Αρμενική διαχωρίζεται σε δύο κύριες διαλέκτους: τη Δυτική Αρμενική και την Ανατολική Αρμενική. Η πρώτη - βασισμένη στη διάλεκτο της Κωνσταντινούπολης - ομιλείται κυρίως από Αρμένιους της Διασποράς στην Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή (συμπεριλαμβανομένης της Κύπρου) και την αμερικανική ήπειρο, ενώ η τελευταία - βασισμένη στη διάλεκτο της Τιφλίδας - κυρίως ομιλείται στην Αρμενία, τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες καθώς και το Ιράν. Αν και σε μεγάλο βαθμό, αμοιβαία κατανοητές, υπάρχουν μεταξύ τους εμφανείς διαφορές στη φωνολογία, την ορθογραφία, τη γραμματική και το λεξιλόγιο.

Η Αρμενική Μητρόπολη

Η Αρμενική Μητρόπολη Κύπρου ιδρύθηκε το 973 από τον Καθόλικο (Πατριάρχη) Χασιόκ Α΄ και έκτοτε διατηρεί μια συνεχή παρουσία στο νησί. Ιστορικά, η Μητρόπολη τελεί υπό τη δικαιοδοσία του Καθολικατού (Πατριαρχείου) της Κιλικίας και σήμερα επικεφαλής της είναι ο Αρχιεπίσκοπος Βαρουζάν Χεργκελιάν (1997).

Η Μητρόπολη διαθέτει το δικό της οίκημα (1984), δίπλο από το Σχολείο Ναρέκ Λευκωσίας και την εκκλησία της Παναγίας. Με πρωτοβουλία του Αρχιεπισκόπου Βαρουζάν Χεργκελιάν, το υπόγειό του ανακαινίστηκε το 1998 και διαμορφώθηκε η Αίθουσα «Βαχράμ Ουτιτζιάν» από τις εισπράξεις της δημοπρασίας το 1994 της συλλογής έργων τέχνης που είχε δωρίσει ο Βαχράμ Ουτιτζιάν στη Μητρόπολη

το 1954. Το συνοδικό της Μητρόπολης φιλοξενεί συλλογή εκκλησιαστικών κειμηλίων, μερικά από τα οποία παλαιότερα φυλάσσονταν στην παλαιά εκκλησία της Παναγίας στη Λευκωσία ή στο Αρμενομονάστηρο.

Το Καταστατικό της Μητρόπολης αποτελείται από 102 άρθρα και, στην παρούσα μορφή του, ισχύει από το 2010. Τη διοίκηση ασκεί η Αρμενική Εθναρχία (Αζκαίν Ισχανουτιούν) μέσω του Θρονικού Συμβουλίου (Τεμαγκάν Ζιογόβ) και του Εκτελεστικού Συμβουλίου (Βαρτσιαγκάν Ζιογόβ). Υπάρχουν, επίσης, τοπικές ενοριακές επιτροπές (Λευκωσία, Λάρνακα, Λεμεσός), η επιτροπή χριστιανικής κατήχησης και η επιτροπή κυριών. Η Μητρόπολη λαμβάνει ετήσια χορηγία από την Κυβέρνηση.

● Η Αρμενική Μητρόπολη (2003).

• Ο καθεδρικός ναός της Παναγίας στη Λευκωσία (2012).

• Η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στη Λεμεσό (1995).

Χώροι Λατρείας και Προσευχής

Οι Αρμένιοι διαθέτουν τις δικές τους εκκλησίες και παρεκκλήσια στην Κύπρο, ως εξής:

- Στο Στρόβολο, Λευκωσία, βρίσκεται ο καθεδρικός ναός της Παναγίας (Σουρη Αστβατζατζίν), που κτίστηκε μεταξύ 1976 και 1981. Υπάρχουν, επίσης, το παρεκκλήσι του Αγίου Παύλου (Σουρη Μπογός), που κτίστηκε το 1892 μέσα στο παλιό αρμενικό κοιμητήριο, το παρεκκλήσι της Αγίας Αναστάσεως (Σουρη Χαρουτιούν), που κτίστηκε το 1938 μέσα στο δεύτερο αρμενικό κοιμητήριο, και το παρεκκλήσι του Αγίου Παντοσώτηρος (Σουρη Αμναπεργκίτς), που κτίστηκε το 1995-1996 στο χώρο του Μεθάρθρου Ευηγρίας Καθαϊτζιάν.
- Στη Λάρνακα βρίσκεται η εκκλησία του Αγίου Στεφάνου (Σουρη Στεπανός), που κτίστηκε μεταξύ 1909 και 1913 εις μνήμην των μαρτύρων της σφαγής των Αδάνων.
- Στη Λεμεσό βρίσκεται η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου (Σουρη Κεβόρκ), που κτίστηκε μεταξύ 1939 και 1940.
- Από το 2008, χάρη στην ευγενή παραχώρηση του Μητροπολίτη Πάφου Γεωργίου, οι Αρμένιοι της Πάφου χρησιμοποιούν μερικές φορές το χρόνο το παρεκκλήσι του Αγίου Γεωργίου στη Χλώρακα.

- Πανοραμική άποψη του αρμενικού συμπλέγματος στην οδό Αρμενίας στο Στρόβολο (Μητρόπολη, Εκκλησία Παναγίας, Σχολείο Ναρέκ, Μνημείο Αρμενικής Γενοκτονίας).

Οι ακόλουθοι αρμενικοί χώροι λατρείας βρίσκονται στις τουρκοκρατούμενες περιοχές:

- Στην περιτειχισμένη Λευκωσία βρίσκεται ο γοτθικός καθεδρικός ναός της Παναγίας. Κτίστηκε αρχικά το 1308 ως η βενεδικτινή μονή της Παναγίας της Τύρου ή της Τορτόζας, όπου υπηρετούσαν και Αρμενοκαθολικές καλογριές. Κάποια στιγμή πριν το 1504 περιήλθε στα χέρια της Αρμενικής Αποστολικής Εκκλησίας και υπήρξε το επίκεντρο της αρμενικής κοινότητας της Κύπρου μέχρι που την κατέλαβαν, μαζί με την υπόλοιπη αρμενική συνοικία, Τουρκοκύπριοι εξτρεμιστές τον Ιανουάριο του 1964. Με την πρωτοβουλία της Αρμενικής Εθναρχίας και του Γραφείου του Εκπροσώπου των Αρμενίων και χρηματοδότηση από το UNDP-ACT και το USAID, αναστηλώνεται από τον Οκτώβριο του 2009.
- Επίσης, στην περιτειχισμένη Λευκωσία βρίσκεται η μικρή αρμενική ευαγγελική εκκλησία, η οποία κτίστηκε μεταξύ 1946 και 1947. Σήμερα χρησιμοποιείται, παράνομα, ως κέντρο χειροτεχνίας.
- Στην περιτειχισμένη Αμμόχωστο βρίσκεται η εκκλησία της Παναγίας της Καλούσας (Σουρπ Αστβατζατζίν Καντοβώρ), που κτίστηκε το 1346. Αφού παρέμεινε αχρησιμοποίητη για σχεδόν τέσσερις αιώνες, επιδιορθώθηκε μεταξύ 1937 και 1944 και εξυπηρετούσε την αρμενική κοινότητα της Αμμοχώστου από το 1945 μέχρι το 1963, όταν η περιτειχισμένη πόλη καταλήφθηκε από Τουρκοκύπριους εξτρεμιστές. Σήμερα είναι εγκαταλειμμένη και χρειάζεται συντήρηση.
- Σπουδαία σημασία έχει το μοναστήρι του Αγίου Μακαρίου (Σουρπ Μαγκάρ ή Μαγκαραβάνκ), που βρίσκεται στη Χαλιεύκα, επί της οροσειράς του Πενταδακτύλου. Το μοναστήρι ίδρυσαν αρχικά Κόπτες περί το έτος 1000 και μέχρι το 1425 είχε ήδη περιέλθει στα χέρια των Αρμενίων. Για αιώνες υπήρξε φημισμένος χώρος προσκυνήματος, χώρος ανάπαυσης και ενδιάμεσος σταθμός για Αρμένιους κληρικούς και προσκυνητές καθ' οδόν προς τους Αγίους Τόπους. Εκεί στεγαζόταν ένας μεγάλος αριθμός ανεκτίμητων χειρογράφων, όπως και η θαυματουργή εικόνα του Αγίου Μακαρίου, έξω από το παρεκκλήσι του μοναστηριού (1814). Μέχρι την τουρκική εισβολή του 1974, τα χρήματα από την εκμετάλλευση των τεράστιων γαιών του (περίπου 8.500 σκάλες) και των 30.000 ελαιόδεντρων και χαρουπόδεντρων του συνιστούσαν την κύρια πηγή εσόδων της Μητρόπολης. Με κοινή πρωτοβουλία του Γραφείου του Εκπροσώπου των Αρμενίων και της Αρμενικής Εθναρχίας, διοργανώνονται ετησίως προσκυνήματα στο μοναστήρι κάθε Μάιο από το 2007. Αφημένο στο έλεος της φύσης και των βανδάλων, σήμερα βρίσκεται σε θλιβερή κατάσταση.

- Το Αρμενικό Σχολείο Ναρέκ Λευκωσίας. Μοιράζεται την αυλή του με την παρακείμενη εκκλησία της Παναγίας (2008).

- Το Αρμενικό Σχολείο Ναρέκ Λάρνακας. Μοιράζεται την αυλή του με την παρακείμενη εκκλησία του Αγίου Στεφάνου (2009).

- Το Αρμενικό Σχολείο Ναρέκ Λεμεσού. Μοιράζεται την αυλή του με την παρακείμενη εκκλησία του Αγίου Γεωργίου (2008).

Εκπαιδευτικά Ιδρύματα

Οι Αρμένιοι πάντοτε έδιναν ιδιαίτερη έμφαση στην εκπαίδευση, η οποία - σε συνδυασμό με την Εκκλησία - αποτελεί το θεμέλιο της εθνικής και πολιτιστικής τους κληρονομιάς. Από το 1972, τα Αρμενικά Δημοτικά Σχολεία στην Κύπρο ονομάζονται «Ναρέκ», εις μνήμην του μοναχού, θεολόγου και φιλόσοφου Γρηγόριου του Ναρεκηνσίου. Τα σχολεία έχουν κοινό Διευθυντή και τελούν υπό την εποπτεία μιας αυτόνομης 11μελούς Σχολικής Εφορείας.

Το σχολείο της Λευκωσίας βρίσκεται σε γη που παραχώρησε η Κυπριακή Κυβέρνηση. Και τα τρία σχολεία γειτνιάζουν με τις τοπικές εκκλησίες και έχουν συνολικά περίπου 200 μαθητές· από το 2005 λειτουργεί, επίσης, το Γυμνάσιο Ναρέκ στη Λευκωσία. Η εκπαίδευση που παρέχουν είναι τρίγλωσση (Αρμενικά, Ελληνικά, Αγγλικά) και η σχολική ύλη τους είναι αντίστοιχη με τη σχολική ύλη των δημόσιων σχολείων της ελληνοκυπριακής κοινότητας,

με επιπρόσθετα μαθήματα αρμενικής γλώσσας, ιστορίας και θρησκείας, καθώς και δραστηριότητες που καλλιεργούν και προάγουν την αρμενογνωσία. Ο προϋπολογισμός τους καλύπτεται πλήρως από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού.

Αρμενικά σχολεία λειτουργούν στη Λευκωσία από το 1870, στη Λάρνακα από το 1909 και στη Λεμεσό από το 1928. Στο παρελθόν, αρμενικά σχολεία λειτουργούσαν, επίσης, στο Αρμενομονάστηρο, την Αμμόχωστο, τον Αμίαντο και αλλού. Μεταξύ 1897-1904, ο ξακουστός λόγιος Βαχάν Κιουρκτζιάν (Παγκουράν) λειτουργούσε, επίσης, το «Εθνικό Εκπαιδευτήριο-Ορφανοτροφείο» στη Λευκωσία.

Το διάσημο Εκπαιδευτικό Ινστιτούτο Μεληκονιάν κτίστηκε μεταξύ 1924 και 1926 χάρη στη γενναιοδωρη και φιλόανθρωπη δωρεά των καπνεμπόρων αδελφών Κρικόρ και Καραμπέτ Μεληκονιάν, αρχικά για να στεγάσει περίπου

● Το 4^ο Σύστημα Προσκόπων Κύπρου του Σχολείου Ναρέκ Λευκωσίας (1976).

500 ορφανά της Αρμενικής Γενοκτονίας. Το άλσος μπροστά απ' αυτό φυτεύτηκε από τα πρώτα εκείνα ορφανά, εις μνήμην των χαμένων συγγενών τους. Εξελίχθηκε από ορφανοτροφείο (1926-1940) σε μια φημισμένη δευτεροβάθμια σχολή (1934-2005) με οικοτροφείο. Ένα μοναδικό και απaráμιλλο επίτευγμα, το Μελκονιάν υπήρξε φάρος ελπίδας και πολιτισμού για τον απανταχού αρμενισμό και την ανά τον κόσμο αρμενοφωνία. Μπορούσε να καυχιέται για μια διεθνή συμμετοχή Αρμενίων μαθητών από ολόκληρη την υφήλιο και ορθά αποκαλείτο πρεσβευτής της Κύπρου στην οικουμένη. Εκτός από την πλούσια βιβλιοθήκη και τα άρτια εξοπλισμένα εργαστήριά του, το Μελκονιάν διέθετε θεατρική και χορευτική ομάδα, χορωδία, φιλαρμονική, ομάδες ποδοσφαίρου, καλαθόσφαιρας και πετόσφαιρας, καθώς και το ιστορικό 7^ο Σύστημα Προσκόπων Κύπρου και την 9^η Ομάδα Οδηγών Κύπρου.

Γνωστό και ως «ένα νησί μέσα σε ένα νησί», είχε ένα σημαντικό εκπαιδευτικό και πολιτιστικό αντίκτυπο στην αρμενοκυπριακή κοινότητα, διοργανώνοντας διάφορες εκδηλώσεις και δημοσιεύοντας, ανάμεσα σε άλλα, το διάσημο περιοδικό «Αυκ», το αρχαιότερο περιοδικό αρμενικού δευτεροβάθμιου σχολείου (1937-2006). Τη σχολή διαχειριζόταν το AGBU (Armenian General Benevolent Union), με έδρα τη Νέα Υόρκη, που, παρά τις παναρμενικές και παγκύπριες αντιδράσεις, διέκοψε τη λειτουργία της μονομερώς τον Ιούνιο του 2005. Χάρη στις προσπάθειες του Γραφείου του Εκπροσώπου των Αρμενίων και με τη βοήθεια των ηγετών των αποφοίτων του Μελκονιάν, εκδόθηκε μόνιμο υπουργικό διάταγμα από την Κυπριακή Κυβέρνηση το Φεβρουάριο του 2007, ορίζοντας το 60% της συνολικής του έκτασης (12,4 εκτάρια) ως «ειδικού αρχιτεκτονικού, ιστορικού και κοινωνικού χαρακτήρα και φυσικής καλλονής».

- Η γνωστή χορευτική ομάδα «Σιπάν» (2009).

- Η πρωταθλήτρια και κυπελλούχος ομάδα φούτσαλ AGBU-Αραράτ (2007).

Οργανώσεις

Η αρμενοκυπριακή κοινότητα διαθέτει αριθμό σωματείων με πολύ ενεργή πολιτιστική και κοινωνική δραστηριότητα περιλαμβανομένων των πιο κάτω:

- ΑΥΜΑ (Armenian Young Men's Association - Ένωση Αρμενίων Νέων). Ιδρύθηκε στη Λευκωσία το 1934, είναι δε το κυριότερο αρμενοκυπριακό σωματείο. Οι εγκαταστάσεις της βρίσκονται κοντά στην εκκλησία της Παναγίας στο Στρόβολο, Λευκωσία, σε γη που εκμισθώθηκε από την Κυβέρνηση.
- AGBU (Armenian General Benevolent Union - Αρμενική Γενική Ένωση Αγαθοεργίας), με παραρτήματα στη Λευκωσία (1913), τη Λάρνακα (1912) και τη Λεμεσό (1936). Το AGBU Λευκωσίας βρίσκεται δίπλα από το Μεληκονιάν, ενώ το AGBU Λάρνακας βρίσκεται απέναντι από το Επαρχιακό Αρχαιολογικό Μουσείο· το παράρτημα της Λεμεσού δεν διαθέτει σήμερα οίκημα.
- Αρμενική Λέσχη, που ιδρύθηκε στη Λάρνακα το 1931, στεγάζεται προς το παρόν σε ενοικιασμένο χώρο απέναντι από τη Μητρόπολη Κιτίου.
- LHEM (Ένωση Αρμενίων Νέων Λεμεσού). Ιδρύθηκε στη Λεμεσό το 1996 και σήμερα δεν διαθέτει οίκημα.
- Πολιτιστικός Σύλλογος Νορ Σερούντ. Ιδρύθηκε στη Λευκωσία το 2005 και προς το παρόν στεγάζεται σε ενοικιασμένο χώρο στη Λεωφόρο Αγλαντζιάς.

● Το Μέγαθο Ευγηρίας Καλαϊτζιάν (2012).

Οι ακόλουθοι σύνδεσμοι λειτουργούν εντός του οικήματος της ΑΥΜΑ:

- Η Αρμενική Εθνική Επιτροπή Κύπρου (1965).
- Η Αρμενική Νεολαία Κύπρου (1977).
- Το Αρμενικό Κέντρο Νεολαίας «Αζαταμάρτ» (1985).
- Ο Αρμενικός Σύνδεσμος Μέριμνας Κύπρου (γνωστός και ως ΧΟΜ, παράρτημα «Σοσέ», 1988).
- Ο Αρμενικός Μορφωτικός και Πολιτιστικός Σύλλογος Κύπρου Χαμαζκαϊν (παράρτημα «Οσιαγκάν», 1999).

Η κοινότητα διαθέτει ποδοσφαιρική ομάδα (ΑΥΜΑ: 1945) και δύο ομάδες φούτσαη (ΑGBU-Αραράτ: 1999 και Χομενμέν: 2006), χορευτική ομάδα (Σιπάν: 2000), παιδική χορευτική ομάδα (Νανόρ: 2008), θεατρικό όμιλο (Τιμάκ: 2000), παιδική χορωδία (Αρντουτίκ: 2011) και την εκκλησιαστική χορωδία Σουρη Αστβατζατζίν (1921). Υπάρχει, επίσης, το Ίδρυμα Καλαϊτζιάν (Λάρνακα: 1984) και το Ίδρυμα Τεχνών Φάρος (Λευκωσία: 1998). Το Ίδρυμα Καλαϊτζιάν διαχειρίζεται το Μέγαθο Ευγηρίας Καλαϊτζιάν (Λευκωσία: 1988), το οποίο στεγάζει και Ελληνοκύπριους ηλικιωμένους.

Διοργανώνονται διάφορες εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και φιλανθρωπικές εκδηλώσεις, όπως έρανοι/παζαράκια, εκθέσεις τέχνης/βιβλίου, χορευτικές/θεατρικές παραστάσεις, κατασκηνώσεις/εκδρομές στην Κύπρο και το εξωτερικό, καθώς και διαλέξεις και εορτασμοί μνήμης αναφορικά με την Αρμενία, το Ναγκόρνο-Καραμπάχ, τη Διασπορά και την Αρμενική Γενοκτονία.

Μνημεία

Παρά το σχετικά μικρό της μέγεθος, η αρμενοκυπριακή κοινότητα έχει να επιδείξει αρκετά μνημεία:

- Στο προαύλιο της εκκλησίας της Παναγίας στη Λευκωσία βρίσκεται το καλλιμάρμαρο Μνημείο της Γενοκτονίας (1991) και δύο μαρμάρινα οστεοφυλάκια που περιέχουν λείψανα μαρτύρων της Γενοκτονίας από την έρημο του Ντερ Ζορ στη Συρία (2000).
- Μπροστά από την εκκλησία της Παναγίας βρίσκεται ένα μαρμάρινο χασκάρ (σταυρόπετρα) που είναι αφιερωμένο στην αιώνια φιλία μεταξύ Αρμενίων και Ελλήνων της Κύπρου (2001) και η μπρούντζινη προτομή του Αρχιεπισκόπου Ζαρέκ Αζναβοριάν (2005).
- Μπροστά από το Σχολείο Ναρέκ στη Λευκωσία βρίσκεται το αμμολιθίνο άγαλμα του Αγίου Γρηγόριου του Ναρεκηνσίου (1991).
- Μπροστά από το οίκημα της ΑΥΜΑ βρίσκεται ένας μαρμάρινος τύμβος που περιέχει λείψανα μαρτύρων της Γενοκτονίας από την έρημο του Ντερ Ζορ στη Συρία (2002).
- Μπροστά από το οίκημα του AGBU Λευκωσίας βρίσκεται η αμμολιθίνη προτομή του ιδρυτή του AGBU, Μπογός Νουμπάρ Πασιά (1991).
- Στο χώρο του Εκπαιδευτικού Ινστιτούτου Μεληκονιάν βρίσκεται το καλλιμάρμαρο Μουσουλείο των Ευεργετών (1956), τα μνημεία από πουρόπετρα για το Αρμενικό Αλφάβητο και τη Μητέρα Αρμενία (1981), η μαρμάρινη προτομή του Αιέκ Μανουκιάν (1990) και μια σειρά αμμολιθίνων προτομών που απεικονίζουν σημαντικούς πυλώνες της αρμενικής ιστορίας και γραμμάτων (Χοβαννές Αϊβαζόφσκι, Χακόπ Μεγαπάρτ, Κομιτάς Βαρταμπέτ, Άγιος Μεσρώπ Μαστότς, Στρατηγός Αντρανίκ, Βαχάν Τεκεγιάν και Μοβσές Χορενατσι: 1990-1991).
- Στο αρχαίο αρμενικό κοιμητήριο στη Λευκωσία βρίσκεται μια αναμνηστική μεταλλική πλάκα που περιέχει τα ονόματα των εκεί 419 ταφέντων (2010).
- Δίπλα στη μαρίνα της Λάρνακας βρίσκεται το ορειχάλκινο Μνημείο της Αρμενικής Γενοκτονίας, υποδεικνύοντας το σημείο όπου χιλιάδες πρόσφυγες της Αρμενικής Γενοκτονίας πρωτοπάτησαν στην Κύπρο (2008).
- Μπροστά από την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στη Λεμεσό βρίσκεται ένα χασκάρ (σταυρόπετρα) από πέτρα τουφ (2008).
- Μπροστά από την εκκλησία του Αγίου Στεφάνου στη Λάρνακα βρίσκεται ένα χασκάρ (σταυρόπετρα) από πέτρα τουφ, αφιερωμένο στην εκατονταετηρίδα της σφαγής των Αδάνων και τις μυριάδες των Αρμενίων μαρτύρων (2011).

Τα ακόλουθα αρμενικά μνημεία βρίσκονται στις τουρκοκρατούμενες περιοχές της Κύπρου:

- Εντός του συμπλέγματος της παλαιάς αρμενικής εκκλησίας στη Λευκωσία βρίσκεται το πρώτο μνημείο της Αρμενικής Γενοκτονίας (1932), το δεύτερο αρχαιότερο του είδους του στον κόσμο. Μόνο η βάση του σώζεται.
- Μέσα στην πλατεία έξω από το Αρμενομονάστηρο υπάρχει μια πέτρινη στήλη, αφιερωμένη στην εκεί επίσκεψη του Καθόλικου (Πατριάρχη) Σαχάκ Β' (1933).
- Πάνω σε λόφο που δεσπόζει του Αρμενομονάστηρου υπάρχει ένας τσιμεντένιος οβελίσκος, αφιερωμένος στον Αββά Μεχιτάρ της Σεβαστείας, την επίσκεψή του εκεί το 1695 και τη 200^η επέτειο του Τάγματος των Μεχιταριστών (1931).

- Ο Καθόλικος (Πατριάρχης) Αράμ Α΄ μιλά κατά την αποκάλυψη του χατσκάρ (σταυρόπετρα) αφιερωμένου στην αιώνια φιλία μεταξύ Αρμενίων και Ελλήνων της Κύπρου (2001).

- Το Μνημείο της Αρμενικής Γενοκτονίας στη Λευκωσία (2008).

- Το Μνημείο της Αρμενικής Γενοκτονίας στο παραλιακό μέτωπο της Λάρνακας (2008).

• Το παρεκκλήσι του Αγίου Παύλου και η εντυπωσιακή πύλη του παιλιού αρμενικού κοιμητηρίου στη Λευκωσία (2010).

• Το παρεκκλήσι της Αγίας Αναστάσεως στο κοιμητήριο του Αγίου Δομετίου (2010).

Κοιμητήρια

Οι Αρμένιοι διαθέτουν τα δικά τους κοιμητήρια στην Κύπρο, ως εξής:

- Στη Λευκωσία βρίσκεται το αρχαίο κοιμητήριο που λειτουργούσε περίπου από το 1810 μέχρι το 1931 στην περιοχή του Λήδρα Πάλλας. Χάρη στις προσπάθειες του Γραφείου του Εκπροσώπου των Αρμενίων, το κοιμητήριο και το παρεκκλήσι του Αγίου Παύλου αναστηλώθηκαν μεταξύ 2008 και 2009, με οικονομική αρωγή από το Υπουργείο Εσωτερικών. Συνολικά, τάφθηκαν εκεί 419 άτομα, για τα οποία τοποθετήθηκε αναμνηστική πλάκα το 2010.
- Το δεύτερο αρμενικό κοιμητήριο της Λευκωσίας, δυτικά του Αγίου Δομετίου, είναι σε λειτουργία από το 1931. Από το 1974, βρίσκεται εντός της νεκρής ζώνης και οι επισκέψεις εκεί επιτρέπονται κάθε Κυριακή μεσημέρι. Το παρεκκλήσι του είναι αφιερωμένο στην Αγία Ανάσταση. Συνολικά, έχουν ταφεί εκεί περίπου 1.625 άτομα.
- Το τρίτο αρμενικό κοιμητήριο της Λευκωσίας, νότια του δρόμου Λακατάμιας-Αγίων Τριμιθιάς, είναι σε λειτουργία από το 1998. Βρίσκεται σε γη που εκχώρησε στην κοινότητα η Κυβέρνηση. Συνολικά, έχουν ταφεί εκεί περίπου 150 άτομα.
- Το αρμενικό κοιμητήριο της Λάρνακας, δίπλα από το Ιταλικό, βρίσκεται σε χρήση από το 1897. Συνολικά, περίπου 635 άτομα έχουν ταφεί εκεί, συμπεριλαμβανομένων εννέα εθελοντών της Αρμενικής Λεγεώνας.
- Το αρμενικό κοιμητήριο της Λεμεσού, δυτικά του δρόμου Λεμεσού-Πλατρών, βρίσκεται σε χρήση από το 1960. Συνολικά, έχουν ταφεί εκεί περίπου 150 άτομα.
- Υπήρχε, επίσης, ένα μικρό αρμενικό κοιμητήριο στην Αμμόχωστο (1967-1974), που βρισκόταν σε γη που εκχώρησε η Κυπριακή Κυβέρνηση, στο οποίο έχουν ταφεί οκτώ άτομα. Από την τουρκική εισβολή του 1974, βρίσκεται στην περιφραγμένη περιοχή των Βαρωσίων.

- Ο αρμενοκυπριακός τύπος από το 1960 και μετά.

Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Από το 1900, η αρμενική κοινότητα έχει να επιδείξει ένα μακρύ ιστορικό περιοδικών και εφημερίδων στην Κύπρο. Σήμερα, οι Αρμενοκύπριοι διαθέτουν τα ακόλουθα έντυπα, ηλεκτρονικά και διαδικτυακά μέσα ενημέρωσης:

- Ραδιοφωνικό πρόγραμμα (1953) που σήμερα μεταδίδεται από το ΡΙΚ 2 (17:00-18:00).
- Τη μηνιαία εφημερίδα Αρτσακάνκ (Ηχώ: 1995).
- Τη μηνιαία εφημερίδα Αζάτ Τσάιν (Ελευθερη Φωνή: 2003).
- Το διμηνιαίο εκκλησιαστικό ενημερωτικό δεητίο Κεγάρτ (Λόγχη: 1997).
- Το τριμηνιαίο ενημερωτικό δεητίο του Γραφείου του Εκπροσώπου των Αρμενίων Λραντού (Ενημερωτικό Δεητίο: 2006).
- Το εβδομαδιαίο διαδικτυακό ενημερωτικό δεητίο Gibrachayer (Αρμενοκύπριοι: 1999) - στα Αγγλικά.
- Το μηνιαίο διαδικτυακό ενημερωτικό δεητίο Αζάτ Χοσκ (Ελευθερος Λόγος: 2011).
- Την επίσημη τρίγλωσση ιστοσελίδα www.cyprusarmenians.com (2007), που επιχορηγείται από την Κυπριακή Κυβέρνηση.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ

578 μ.Χ.	Η πρώτη τεκμηριωμένη παρουσία Αρμενίων στην Κύπρο.
610-641	Μερικοί Αρμένιοι φθάνουν κατά τη βασιλεία του αρμενικής καταγωγής Αυτοκράτορα Ηράκλειου για πολιτικούς λόγους.
717-728	Μερικοί Αρμένιοι φθάνουν κατά τη διακονία του Καθόλικου (Πατριάρχη) Χοβαννές Οτζετσί για εμπορικούς λόγους.
965	Περισσότεροι Αρμένιοι φθάνουν μετά την απελευθέρωση της Κύπρου από τις αραβικές επιδρομές από τον πατρίκιο Νικήτα Χαλκούτζη για στρατιωτικούς λόγους.
973	Ο Καθόλικος (Πατριάρχης) Χατσιάκ Α΄ ιδρύει την Αρμενική Μητρόπολη στη Λευκωσία.
1136-1138	Ο Αυτοκράτορας Ιωάννης Β΄ Κομνηνός μεταφέρει ολόκληρο τον πληθυσμό της αρμενικής πόλης Τελ Χαμντούν στην Κύπρο.
1267	Αρκετοί Αρμένιοι καταφεύγουν στην Κύπρο μετά την πτώση της Ιερουσαλήμ.
1291	Πολλοί Αρμένιοι φθάνουν στην Κύπρο μετά την κατάκτηση της Άκρας.
1322	30.000 Αρμένιοι διαφεύγουν στην Κύπρο μετά τις επιθέσεις των Σαρακηνών στην Κιλικία.
1335 και 1346	Νέο κύμα Αρμενίων πρόσφυγων φθάνει στην Κύπρο μετά τις επιθέσεις των Μαμελούκων στην Κιλικία.
1403 και 1421	Χιλιάδες Αρμένιοι καταφθάνουν στην Κύπρο μετά την οθωμανική κατάκτηση της Κιλικίας.
1441	Μερικοί Αρμένιοι από την Κιλικία ενθαρρύνονται να εγκατασταθούν στην Αμμόχωστο.
Μάιος 1571	Η εκκλησία της Παναγίας της Τύρου ή της Τορτόζας παραχωρείται επίσημα στους Αρμένιους με φιρμάνι.
Ιούλιος 1821	Ανάμεσα στις 470 εκτελέσεις από τους Οθωμανούς είναι και ο Αρμένιος ιερέας της Λευκωσίας, ντερ Πετρός.
1860	Κατασκευάζεται το καμπαναριό της εκκλησίας της Παναγίας στη Λευκωσία, με δωρεά του Χαπετίκ Νεβρουζιάν, από τα πρώτα στην οθωμανική Κύπρο.
1894-1896	Διενεργούνται οι χαμιτικές σφαγές στην οθωμανική Τουρκία, με αποτέλεσμα 300.000 θανάτους. Περίπου 1.000 Αρμένιοι πρόσφυγες βρίσκουν καταφύγιο στην Κύπρο, από τους οποίους παραμένουν περίπου οι 100.
1909	Διενεργείται η σφαγή των Αδάνων, με αποτέλεσμα 30.000 θανάτους. Περίπου 2.000 Αρμένιοι καταφεύγουν στην Κύπρο· σχεδόν όλοι επιστρέφουν.
1915-1923	Οι Οθωμανοί και οι Νεότουρκοι διαπράττουν την Αρμενική Γενοκτονία, προκαλώντας πέραν των 1.500.000 θανάτων. Περίπου 8.000 Αρμένιοι πρόσφυγες καταφθάνουν στην Κύπρο, από τους οποίους περίπου 1.300 εγκαθίστανται μόνιμα.
1916-1918	Η Αρμενική Λεγεώνα συγκροτείται και εκπαιδεύεται στη Μοναργά, κοντά στο Μπογάζι, αποτελούμενη από πέραν των 4.000 Αρμενίων της Διασποράς, που αργότερα πολέμησαν ηρωικά εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.
30 Ιουνίου 1918	Ο Αρχιεπίσκοπος Τανιέλ Χακοπιάν καθαγιαρίζει την εκκλησία του Αγίου Στεφάνου στη Λάρνακα.
15 Φεβρουαρίου 1924	Ο Ύπατος Αρμοστής Sir Malcolm Stevenson καταθέτει το θεμέλιο λίθο για το Εκπαιδευτικό Ινστιτούτο Μελκονιάν.
13 Φεβρουαρίου 1926	Ο Αρχιεπίσκοπος Ζαβέν ντερ Γεγιαγιάν εγκαινιάζει το Εκπαιδευτικό Ινστιτούτο Μελκονιάν.
2 Αυγούστου 1931	Ο Καθόλικος (Πατριάρχης) Σαχάκ Β΄ αποκαλύπτει τον τσιμεντένιο οβελίσκο επί του Λόφου του Μεχιάτ στο Αρμενομονάστηρο.
24 Απριλίου 1932	Ο Αρχιεπίσκοπος Πετρός Σαρατζιάν αποκαλύπτει το τσιμεντένιο μνημείο της Γενοκτονίας στην παλιά Λευκωσία.
8 Σεπτεμβρίου 1933	Ο Καθόλικος (Πατριάρχης) Σαχάκ Β΄ αποκαλύπτει την πέτρινη στήλη στην πλατεία του Αρμενομονάστηρου.
14 Ιανουαρίου 1945	Ο Αρχιμανδρίτης Κρικόρ Μπαχλαβουνί τελεί την πρώτη λειτουργία για σχεδόν τέσσερις αιώνες στην εκκλησία του Καντσβάρ στην Αμμόχωστο.

28 Ιουλίου 1946	Ο πάστορας Γιοχάννα ντερ Μεγκερντιτσιάν καταθέτει το θεμέλιο λίθο της αρμενικής ευαγγελικής εκκλησίας στη Λευκωσία.
1η Ιουλίου 1947	Ο πάστορας Γιοχάννα ντερ Μεγκερντιτσιάν εγκαινιάζει την αρμενική ευαγγελική εκκλησία στη Λευκωσία.
11 Απριλίου 1948	Ο Επίσκοπος Γεβόντ Τσεμπεγιάν καθαγιάζει την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στη Λεμεσό.
24 Απριλίου 1954	Ο Επίσκοπος Γεβόντ Τσεμπεγιάν καταθέτει το θεμέλιο λίθο για το καλλιμάρμαρο Μουσωλείο των Αδελφών Μελκονιάν.
15 Ιανουαρίου 1956	Ο Επίσκοπος Γεβόντ Τσεμπεγιάν αποκαλύπτει το καλλιμάρμαρο Μουσωλείο των Αδελφών Μελκονιάν.
5 Αυγούστου 1960	Ο Μπερτζ Τιλιμπιάν ψηφίζεται Εκπρόσωπος των Αρμενίων στην Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση, εξασφαλίζοντας το 60,49% των ψήφων.
16 Αυγούστου 1960	Η Κύπρος αποκτά την Ανεξαρτησία της· οι Αρμένιοι αναγνωρίζονται ως θρησκευτική ομάδα από το Σύνταγμα.
13 Νοεμβρίου 1960	Οι Αρμένιοι επιλέγουν στο δημοψήφισμα να ανήκουν στην ελληνοκυπριακή κοινότητα.
21 Δεκεμβρίου 1963- 26 Μαρτίου 1964	Διακοινοτικές ταραχές· εξτρεμιστές Τουρκοκύπριοι καταλαμβάνουν την αρμενική συνοικία της Λευκωσίας και την εκκλησία του Καντσβώρ στην Αμμόχωστο.
19 Ιουλίου 1970	Ο Δρ Αντρανίκ Λ. Αστζιάν εκλέγεται Εκπρόσωπος των Αρμενίων, εξασφαλίζοντας το 56,30% των ψήφων.
12 Νοεμβρίου 1972	Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ΄ και ο Καθόλικος (Πατριάρχης) Χορέν Α΄ εγκαινιάζουν το νέο Σχολείο Ναρέκ στη Λευκωσία.
24 Απριλίου 1975	Αναγνώριση της Αρμενικής Γενοκτονίας από τη Βουλή των Αντιπροσώπων.
25 Σεπτεμβρίου 1976	Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ΄ και ο Επίσκοπος Νερσές Παχτικιάν καταθέτουν το θεμέλιο λίθο για τη νέα εκκλησία της Παναγίας στη Λευκωσία.
3 Οκτωβρίου 1976	Ο Δρ Αντρανίκ Λ. Αστζιάν επανεκλέγεται Εκπρόσωπος των Αρμενίων, εξασφαλίζοντας το 50,96% των ψήφων.
10 Δεκεμβρίου 1979	Το Συμβούλιο Βελτιώσεως Στροβόλου μετονομάζει την οδό Κύκλωπος σε οδό Αρμενίας. Η πινακίδα τοποθετείται επίσημα στις 15 Ιανουαρίου 1980.
8 Μαΐου 1981	Ο Πρόεδρος του AGBU Αλέκ Μανουκιάν αποκαλύπτει το δίδυμο μνημείο για το Αρμενικό Αλφάβητο και τη Μητέρα Αρμενία στο Μελκονιάν.
22 Νοεμβρίου 1981	Ο Καθόλικος (Πατριάρχης) Χορέν Α΄ και ο Συγκαθήμενος Καθόλικος (Πατριάρχης) Καρεκίν Β΄ εγκαινιάζουν και καθαγιάζουν τη νέα εκκλησία της Παναγίας στη Λευκωσία.
14 Μαρτίου 1982	Ο Αράμ Καλαϊτζιάν εκλέγεται Εκπρόσωπος των Αρμενίων, εξασφαλίζοντας το 58,36% των ψήφων.
4 Μαρτίου 1984	Ο Καθόλικος (Πατριάρχης) Καρεκίν Β΄ εγκαινιάζει το νέο κτήριο της Μητρόπολης.
13 Ιουλίου 1986	Ο Αράμ Καλαϊτζιάν επανεκλέγεται Εκπρόσωπος των Αρμενίων, εξασφαλίζοντας το 65,08% των ψήφων.
24 Μαΐου 1987	Ο Πρόεδρος Σπύρος Κυπριανού καταθέτει το θεμέλιο λίθο για το νέο οικοτροφείο του Μελκονιάν.
30 Μαΐου 1987	Ο Πρόεδρος Σπύρος Κυπριανού εγκαινιάζει το νέο οίκημα της ΑΥΜΑ.
6 Μαρτίου 1988	Ο Υπουργός Εσωτερικών Χριστόδουλος Βενιαμίν εγκαινιάζει το Μέγαρο Ευγηρίας Καλαϊτζιάν.
21 Οκτωβρίου 1989	Ο Προεδρεύων της Δημοκρατίας Βάσος Λυσσαρίδης εγκαινιάζει το νέο οικοτροφείο του Μελκονιάν.
22 Οκτωβρίου 1989	Ο Πρόεδρος του AGBU Αλέκ Μανουκιάν εγκαινιάζει το νέο οίκημα του AGBU Λευκωσίας.
19 Απριλίου 1990	Η Βουλή των Αντιπροσώπων αναγνωρίζει την 24η Απριλίου ως Εθνική Ημέρα Μνήμης για την Αρμενική Γενοκτονία.
24 Μαρτίου 1991	Ο Εκπρόσωπος Αράμ Καλαϊτζιάν αποκαλύπτει το αμμολίθινο άγαλμα του Αγίου Γρηγόριου του Ναρεκηνσίου στη Λευκωσία.
24 Απριλίου 1991	Επίσημα αποκαλυπτήρια του Μνημείου της Αρμενικής Γενοκτονίας στη Λευκωσία.
19 Μαΐου 1991	Ο Αράμ Καλαϊτζιάν επανεκλέγεται Εκπρόσωπος των Αρμενίων, εξασφαλίζοντας το 67,00% των ψήφων.

- 22 Οκτωβρίου 1995 Ο Πετρός Καλαϊτζιάν εκλέγεται Εκπρόσωπος των Αρμενίων σε αναπληρωματική εκλογή, εξασφαλίζοντας το 60,34% των ψήφων.
- 18 Μαΐου 1996 Ο Πρόεδρος Γλαύκος Κληρίδης εγκαινιάζει το νέο Σχολείο Ναρέκ στη Λάρνακα.
- 26 Μαΐου 1996 Ο Πετρός Καλαϊτζιάν επανεκλέγεται Εκπρόσωπος των Αρμενίων, εξασφαλίζοντας το 73,91% των ψήφων.
- 16 Φεβρουαρίου 1997 Ο Καθόλικος (Πατριάρχης) Αράμ Α' καθαγιάζει το παρεκκλήσι του Αγίου Παντοσώτηρος στη Λευκωσία.
- 3 Φεβρουαρίου 1999 Ο Καθόλικος (Πατριάρχης) Αράμ Α' εγκαινιάζει την Αίθουσα «Βαχράμ Ουτιτζιάν».
- 23 Μαρτίου 2001 Ο Δήμος Αγλαντζιάς μετονομάζει την οδό Εφέσου σε οδό Μελκονιάν. Η πινακίδα αποκαλύπτεται επίσημα στις 7 Απριλίου 2001 από το Δήμαρχο Ανδρέα Πέτρου.
- 27 Μαΐου 2001 Ο Πετρός Καλαϊτζιάν επανεκλέγεται Εκπρόσωπος των Αρμενίων, εξασφαλίζοντας το 57,13% των ψήφων.
- 21 Οκτωβρίου 2001 Ο Προεδρικός Επίτροπος Μανώλης Χριστοφίδης αποκαλύπτει το μαρμαρίνο χατσκάρ (σταυρόπετρα) αφιερωμένο στην αιώνια φιλία των Αρμενίων και των Ελλήνων της Κύπρου.
- 28 Απριλίου 2002 Ο Αρχιεπίσκοπος Βαρουζάν Χεργκελιάν αποκαλύπτει τον τύμβο-οστεοφυλάκιο μπροστά από την ΑΥΜΑ.
- 1 Δεκεμβρίου 2002 Η Αρμενική αναγνωρίζεται ως μειονοτική γλώσσα της Κύπρου.
- 1 Μαΐου 2005 Ο δωρητής Αλέκο Μπεζικιάν αποκαλύπτει την μπρούντζινη προτομή του Αρχιεπισκόπου Ζαρέχ Αζναβοριάν στη Λευκωσία.
- 9 Οκτωβρίου 2005 Ο Δρ Βαχάκν Αταμιάν εκλέγεται Εκπρόσωπος των Αρμενίων σε αναπληρωματική εκλογή, εξασφαλίζοντας το 52,03% των ψήφων.
- 21 Μαΐου 2006 Ο Βαρτκές Μαχτεσιάν εκλέγεται Εκπρόσωπος των Αρμενίων, εξασφαλίζοντας το 52,60% των ψήφων.
- 28 Ιουνίου 2006 Ο Πρόεδρος Τάσσοσ Παπαδόπουλος εγκαινιάζει την πτέρυγα «Ραφαελιάν» του Μελάθρου Ευγηρίας Καλαϊτζιάν.
- 24 Νοεμβρίου 2006 Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας της Αρμενίας Ρομπέρτ Κοτσιαριάν καταθέτει το θεμέλιο λίθο για το Μνημείο της Αρμενικής Γενοκτονίας στη Λάρνακα.
- 6 Μαΐου 2007 Οι Αρμένιοι προσεύχονται, για πρώτη φορά από την εισβολή του 1974, στο Μοναστήρι του Αγίου Μακαρίου (Μαγκαραβάνκ).
- 6 Μαρτίου 2008 Ο Μάριος Καρογιάν εκλέγεται Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων.
- 28 Μαΐου 2008 Ο Πρόεδρος Δημήτρης Χριστόφιας αποκαλύπτει το Μνημείο της Αρμενικής Γενοκτονίας στη Λάρνακα.
- 28 Σεπτεμβρίου 2008 Ο Αρχιεπίσκοπος Βαρουζάν Χεργκελιάν αποκαλύπτει το χατσκάρ (σταυρόπετρα) από πέτρα τουφ στη Λεμεσό.
- 5 Νοεμβρίου 2008 Ο Πρόεδρος Δημήτρης Χριστόφιας εγκαινιάζει το νέο Σχολείο Ναρέκ στη Λεμεσό.
- 28 Φεβρουαρίου 2010 Ο Εκπρόσωπος Βαρτκές Μαχτεσιάν εγκαινιάζει τη νέα αίθουσα της ΑΥΜΑ.
- 11 Απριλίου 2010 Ο Αρχιεπίσκοπος Βαρουζάν Χεργκελιάν επανακαθαγιάζει το παρεκκλήσι του Αγίου Παύλου και τελεί την πρώτη Λειτουργία από το 1963.
- 8 Μαΐου 2010 Ο Αρχιεπίσκοπος Βαρουζάν Χεργκελιάν και ο Εκπρόσωπος Βαρτκές Μαχτεσιάν εγκαινιάζουν την ανακαινισμένη αίθουσα εκδηλώσεων δίπλα από την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στη Λεμεσό.
- 5 Μαΐου 2011 Ο Πρόεδρος Δημήτρης Χριστόφιας εγκαινιάζει το νέο οίκημα του ΑΓΒΥ Λάρνακας.
- 17 Μαΐου 2011 Ο Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού Δρ Ανδρέας Δημητρίου εγκαινιάζει τη νέα αίθουσα εκδηλώσεων του Ναρέκ Λευκωσίας.
- 22 Μαΐου 2011 Ο Βαρτκές Μαχτεσιάν επανεκλέγεται ως Εκπρόσωπος των Αρμενίων, εξασφαλίζοντας το 67,67% των ψήφων.
- 25 Δεκεμβρίου 2011 Ο Αρχιεπίσκοπος Βαρουζάν Χεργκελιάν καθαγιάζει το χατσκάρ (σταυρόπετρα) από πέτρα τουφ αφιερωμένο στην εκατονταετηρίδα της σφαγής των Αδάνων και τις μυριάδες των Αρμενίων μαρτύρων.

Χάρτης με τους τόπους προέλευσης των Αρμενοκυπρίων

Σχεδιασμός του χάρτη από τον Αλέξανδρο-Μιχαήλ Χατζηήφρα

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Αρμενική Μητρόπολη Κύπρου. *Η Αρμενική Εκκλησία στην Κύπρο*. Λευκωσία: Αρμενική Μητρόπολη Κύπρου, 2003.

Ghazarian, Jacob G. *The Armenian Kingdom in Cilicia during the Crusades: The integration of Cilician Armenians with the Latins, 1080-1393*. London: Routledge, 2000.

Kasbarian, Sossie. *Rooted and Routed: The Contemporary Armenian Diaspora in Cyprus and Lebanon*. Ph.D. Thesis, University of London, 2006.

Keshishian, Kevork. «The Armenian community of Cyprus: 6th century AD to present day». *Cyprus Today*, (Vol. XL, No. 1, Jan-April 2002), pp. 22-40. Nicosia: Ministry of Education and Culture, 2002.

Κουρέας, Νίκος. «Οι δυναστικές και στρατιωτικές σχέσεις μεταξύ της Κύπρου και της Μικρής Αρμενίας κατά την περίοδο 1195-1375». *Επιστημονική Επετηρίς της Κυπριακής Εταιρείας Ιστορικών Σπουδών*, τόμος Γ', σελ. 9-28. Λευκωσία: Κυπριακή Εταιρεία Ιστορικών Σπουδών, 1997.

Matossian, John. *Silent Partners, the Armenians and Cyprus, 578-1878*. Nicosia: Lusignan Press, 2009.

Maxoudian, Noubar. «A brief history of the Armenians in Cyprus». *Armenian Review*, Vol. XXVII, No. 4 (Winter 1974), p. 398-416. Watertown, Massachusetts.

Pattie, Susan Paul. *Faith in History, Armenians rebuilding community*. Washington: Smithsonian Institution Press, 1997.

Pattie, Susan. «Armenian Diaspora Life in Cyprus and London». *Armenian Review*, Vol. 44, No. 1 (Spring 1991), p. 37-57. Watertown, Massachusetts.

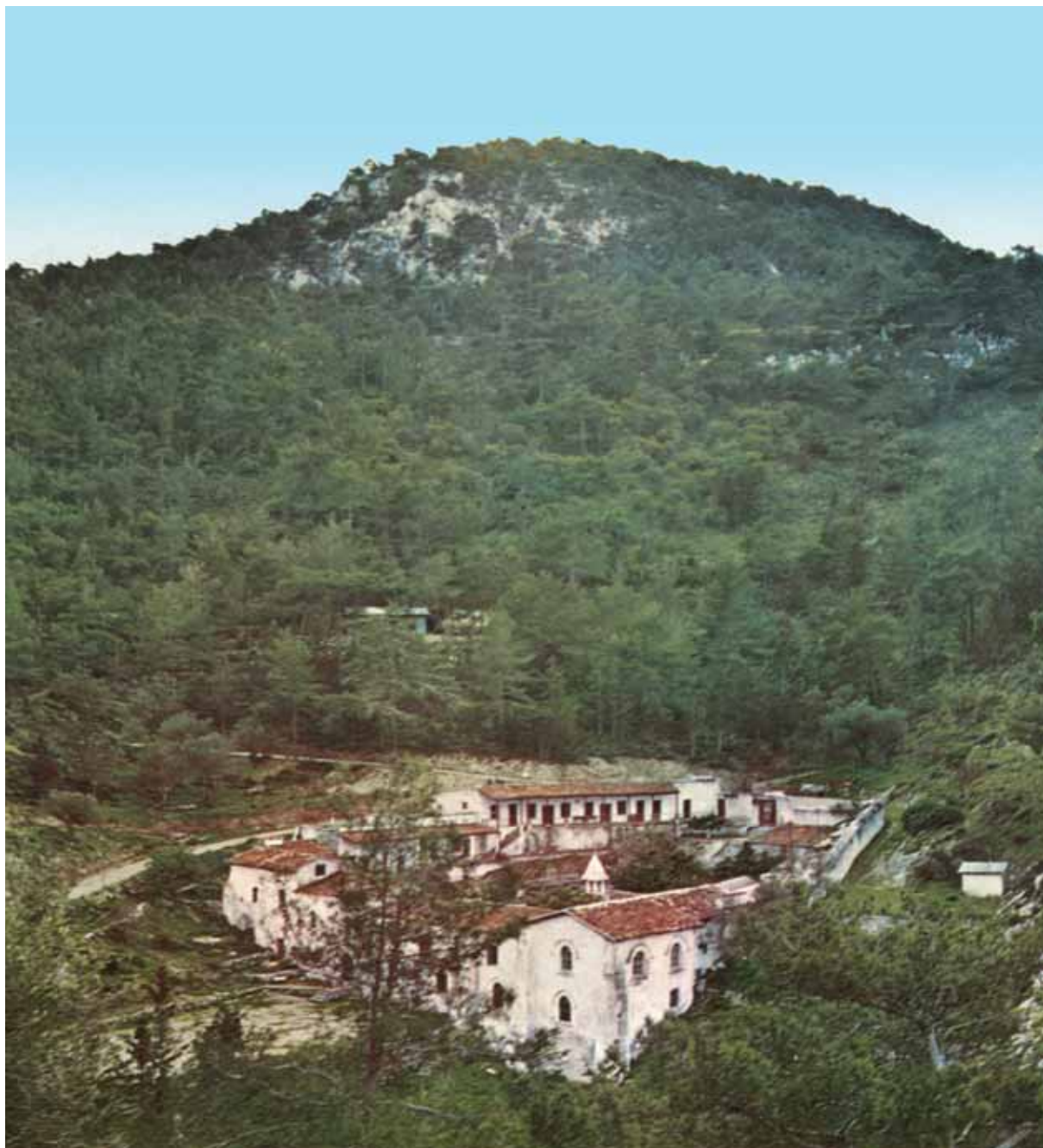
Varnava, Andrekos; Coureas, Nicholas; Elia, Marina (Eds). *The Minorities of Cyprus: Development Patterns and the Identity of the Internal-Exclusion*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2009.

Χατζηλύρας, Αλέξανδρος-Μιχαήλ. *Οι Αρμένιοι της Κύπρου*. Λάρνακα: Ίδρυμα Καλαϊτζιάν, 2009.

Χατζηλύρας, Αλέξανδρος-Μιχαήλ. «Η αρμενοκυπριακή κοινότητα». *Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας*, 3^{ος} τόμος, 1980-1989, σελ. 182-201. *Ο Φιλελεύθερος*, 2011.

Χατζηλύρας, Αλέξανδρος-Μιχαήλ. «Η αρμένικη εκπαίδευση στην Κύπρο». *ΧΡΟΝΙΚΟ με την εφημερίδα Πολίτης*, τεύχος 188, 6 Νοεμβρίου 2011.

Μαχτεσιάν, Βαρτκές, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού και Υπουργείο Εσωτερικών της Κυπριακής Δημοκρατίας (Παραγωγοί), Παυλίδης, Άντρος και Χατζηστυλλής Μενέλαος (Σκηνοθέτες). *Οι Αρμένιοι στην Κύπρο*. (Ταινία Ντοκιμαντέρ). Λευκωσία: 2011.

● Το Μοναστήρι του Αγίου Μακαρίου (Μαγκαραβάνκ ĩ Σουρη Μαγκάρ) πριν το 1974.

Γ.Τ.Π. 388/2012 - 3,000

ISBN 978-9963-50-172-4

Εκδόθηκε από το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, Κυπριακή Δημοκρατία
www.moi.gov.cy/pio

Εκτύπωση: Theopress Ltd